

REVOLUTION ER MERE END ET ORD

– 23 teser om anarkisme

Indledning

Siden årtusindeskiftet har anarkismen oplevet et stort opsving. I en populær artikel af David Graeber og Andrej Grubačić fra 2004 blev anarkismen udråbt til ”det enogtyvende århundredes revolutionære bevægelse”, og i en nyere bog om Occupy Wall Street-bevægelsen – *Translating Anarchism* – der er baseret på interviews med et stort antal organisatorer, argumenterer forfatteren Mark Bray for, at anarkistiske ideer var den ideologiske drivkraft bag bevægelsen. Sideløbende hermed er mængden af anarkistiske projekter (tidsskrifter, bogmesser, aktivistiske grupper) over de sidste tyve år steget betydeligt. Det er alt sammen fremragende nyheder.

Imidlertid hersker neoliberalismen dog enerådigt. Kløften mellem rige og fattige bliver stadig dybere, krige raser, overvågningen overgår endog orwellske dimensioner, og intet ser ud til at kunne stoppe den økologiske ødelæggelse af verden, som vi kender den. Hvis man overhovedet kan sige, at den gældende verdensorden er udfordret på nogen afgørende måde, er aktørerne enten religiøse fundamentalister, neofascister eller i bedste fald venstreorienterede bevægelser med karismatiske ledere og populistiske partier som omdrejningspunkt. Selv om anarkister gerne fremhæver de anarkistiske træk ved oprørene – lige fra Kairos Tahrir-plads til gaderne i Ferguson, Missouri – er det dog tvivlsomt, hvorvidt selverklærede anarkister overhovedet har spillet nogen som helst betydelig rolle i disse hændelser. På trods af det nævnte opsving fremstår anarkismen kort sagt mere marginaliseret end nogensinde før set i det store billede. I lyset af ovenstående er det på tide at reflektere over anarkismens rolle på den overordnede politiske kampplads og undersøge dens styrker og svagheder.

Indholdet af den følgende tekst, der er baseret på erfaringer gjort i det vestlige og nordlige Europa, præsenteres på en sådan summarisk og ligefrem måde, at generaliseringer bliver uundgåelige. Læserne er nødt til på egen hånd at bedømme, hvorvidt disse erfaringer svarer til deres egne, og hvor relevante de er for de sammenhænge, de selv er aktive i.

Hvad er anarkisme?

I disse postmoderne tider er det blevet populært at modsætte sig definitioner, fordi de antageligvis fastlåser vores tanker. Det er en falliterklæring. Det er indlysende, at definitioner ikke er andet end kommunikationsværktøjer, og at de derfor ikke kan påstås at indfange essensen af et givet fænomen. En praktisk definition baserer sig på bestemte kriterier: et begrebs oprindelse og etymologi, dets brug og forandringen af begrebets mening over tid samt terminologisk sammenhæng inden for det sprogsystem, vi gør brug af. Den følgende arbejdsdefinition af anarkisme bør forstås på denne måde.

For det første er anarkismen forsøget på at etablere et egalitært¹ samfund, der giver plads til den størst mulige udvikling af dets individuelle medlemmer. Ligestillingen mellem mennesker er den nødvendige forudsætning for, at den frie udvikling er opnåelig for alle og ikke kun for nogle udvalgte få. Den er kun afgrænset af, hvorvidt den begrænser andres frie udvikling. Der kan ikke trækkes nogle klare grænser (hvor slutter den enes frihed, og hvor begynder den andens?), men det betyder ikke, at de ikke er til forhandling.

Så vidt afviger denne definition ikke meget fra den marxistiske idé om kommunisme. Forskellen er at finde i dens anden del, nemlig troen på, at skabelsen af et egalitært samfund, der muliggør det enkelte menneskes selvstændige udvikling, afhænger af, at politiske aktører undersøger, afprøver, implementerer og udvikler et sådan samfunds essentielle værdier i deres måder at organisere sig, leve og kæmpe på. Nu til dags kaldes dette ofte ”præfigurative” politikker. Det medfører, at intet proletarisk diktatur, ingen velgørende ledere, ingen velmenende avantgarde kan bane vejen til det ønskede samfund; folk må selv gøre det. Folk er også nødt til selv at udvikle de strukturer, der er nødvendige for at kunne forsvare og bevare et sådant samfund. Selvstyre, gensidig hjælp, horisontal organisering og kamp imod alle former for undertrykkelse er anarkismens vigtigste principper.

Anarkismens oprindelse som en selvdefineret politisk bevægelse har sin oprindelse i det sociale spørgsmål, der gjorde sig gældende i Europa i midten af

¹ ”lighedsorienteret” [udgivers note]

det 19. århundrede. Anarkisterne var en del af Den Internationale Arbejdersammenslutning – bedre kendt som Første Internationale – sammen med de politiske kræfter, der senere skulle blive til på den ene side socialdemokrater og på den anden side leninister.² Vi opfatter denne oprindelse som vigtig, og ser anarkismen som en del af venstrefløjens tradition. Vi modsætter os, at anarkismen skulle være en ”filosofi”, en ”etik”, et ”princip” eller en ”levevis” frem for en egentlig politisk bevægelse. En eksistentielistisk holdning er én ting; at organisere sig for at opnå politisk forandring en anden. Uden ordentlig organisering kan anarkismen nemt reduceres til en storslået idé, der afspejler religiøsitet eller hipsterisme snarere end en politisk ambition. Samtidigt er anarkisme ikke kun antiautoritær klassekamp. Anarkismen inkluderer en mangfoldighed af forskelligartede aktiviteter i sin hverdagspraksis, der går fra at etablere kultur- og medborgerhuse til at dekonstruere kønsnormer til at udtænke alternative transportformer. Anarkismens præfigurative dimension har altid omfattet spørgsmål, der ikke passer ind i venstrefløjens snævre rammer: kost, seksualitet og spirituelle overvejelser så vel som personlig etik.

Anarkismen og venstrefløjen: socialdemokrati og leninisme

Forholdet mellem anarkisme – som en politisk bevægelse, der historisk hører til på venstrefløjen – og socialdemokrati så vel som leninisme er betydningsfuldt. Vi må huske på, at det endelige mål – et stats- og klasseløst samfund, der garanterer alles frie udvikling – oprindeligt var det samme for alle tre strømninger.

² Vi ville helst undlade fodnoter i denne tekst, men mener alligevel, at en hurtig forklaring på, hvordan vi bruger begreberne ”socialdemokrater”, ”leninisme” og ”marxisme”, er nødvendig. Hvor anarkismen allerede tidligt adskilte sig fra de marxistiske retninger inden for venstrefløjen – eksklusionen af Mikhail Bakunin og James Guillaume fra Første Internationales Haag-kongres i 1872 anses ofte for at være et vendepunkt – opstod splittelsen mellem de reformistiske socialdemokrater og leninisterne først med den russiske revolution i 1917. På den tid blev begge retninger opfattet som marxistiske og engagerede i skabelsen af et socialistisk samfund. Inden for den socialdemokratiske bevægelse forsvandt denne ideologiske orientering hurtigt i de parlamentariske realiteter, og i løbet af 1930’erne var den forsvundet fra så godt som alle socialdemokratiske partiprogrammer. Nutidens selvudnævnte socialdemokratiske partier har ingen fornemmelse for denne historie og fører neoliberalistisk politik med et tvist af keynesianisme. Det er ikke disse nutidens socialdemokratier, vi refererer til, når vi taler om ”socialdemokrati” i nærværende tekst, men en seriøs marxistisk politisk tradition inden for parlamentarismens rammer. Nogle – omend få – venstrefløjspartier viderefører i dag denne tradition.

Ofte karakteriseres disse tre retninger som venstrefløj (socialdemokratisme), radikal venstrefløj (leninisme) og ultra-venstrefløj (anarkisme). Det mener vi er misvisende. Vi burde snarere tænke på dem som en trekant, hvor hver strømning er lige langt fra hinanden. Mens anarkismen og leninismen har en revolutionær tilgang til fælles, og leninismen og socialdemokratismen har fælles rødder i marxismen, så afviser både anarkismen og socialdemokratismen proletarietets diktatur. På den måde er anarkismen lige så tæt på socialdemokratismen som den er på leninismen – og omvendt.

Den omfattende kritik, som (socialdemokratiske og leninistiske) marxistiske ideologer har rettet mod anarkismen, er: a) anarkismen er naiv, fordi den har en idealiseret forståelse af den menneskelige natur og sociale organisation; b) anarkismen er planløs, fordi den ikke har nogen forståelse af, hvordan man skaber politisk forandring, og den indbyder derfor til uovervejede handlinger, der, i værste fald, muliggør reaktionære kræfters fremtrængen; c) anarkismen er småborgerlig, fordi den bekymrer sig så meget om den individuelle frihed, at den ser bort fra social retfærdighed.

En del af denne kritik er gyldig, men det drejer sig kun om visse tendenser inden for anarkismen. Overordnet set var og er den anarkistiske forståelse af den menneskelige natur rent faktisk meget mere nuanceret end den, man finder inden for andre venstreorienterede strømninger (for eksempel hvad angår magtens psykologi). Når det gælder om at skabe politisk forandring, er det rigtigt, at nogle anarkistiske aktioner måske har været ubesindige, men de fleste har været velafvejede og gennemtænkte. Og selv om der har været individualistiske tendenser, har de aldrig tegnet bevægelsen i sin helhed. Uafhængigt af dens påståede eller sande begrænsninger har anarkismen, som det muligvis vigtigste, en række fordele i forhold til dens venstreorienterede fætre og kusiner:

– Anarkismen har en stærkere kritik af det autoritæres natur. Hvad man end måtte mene om den anarkistiske teoris simplicitet, så opsummerede Mikhail Bakunin i *Gud og Staten*, skrevet i 1871, fremtidsperspektivet for det, der senere blev til Sovjetunionen på blot to sider. Han forudsagde, at et revolutionært parti, der opnåede magt, ville danne en ny elite, begrænse folkets frihed og reelt forberede sit eget fald. I dag taler prominente marxister såsom John Holloway, Slavoj Žižek og Alain Badiou om nødvendigheden af en kommunisme uden stat og parti, som var det en ny tanke. Det har anarkister altid sagt.

– Anarkisterne har altid været særligt opmærksomme på magtens kulturelle aspekter, mens marxismen, når det kommer til stykket, har fokuseret på økonomiske forhold, hvor den økonomiske basis er bestemmende for den kulturelle overbygning. Selv om marxisterne teoretisk set har forstået dette forhold som dynamisk og dialektisk, har det sjældent fået dem til at tildele de kulturelle kampe den samme opmærksomhed, som anarkisterne har givet disse kampe.

– Ikke bare magtens kulturelle aspekter har været fremhævet af anarkisterne, men også undertrykkelsens mangfoldighed. Kun visse grene af anarkismen har delt marxisternes tilbøjelighed til at tildele mindre betydning til, hvad der antages at være ikke-arbejderklassekampe. Anarkister har for eksempel formuleret stærkere kritikker af patriarkat og nationalisme. I en tid, hvor begreber som ”undertrykkelsesmangfoldighed” og ”intersektionalitet” er kommet på mode, kan anarkismen med fuld ret påberåbe sig en banebrydende rolle.

– Mens de fleste klassiske anarkister, ligesom deres marxistiske modparter, troede på videnskabelig fremgang som en nødvendighed for at nærme sig et frit samfund, er anarkismen hverken kendetegnet ved en deterministisk historieforståelse eller ved eurocentrisk rationalisme. Elitistiske opfattelser af videnskabsfolk som en semi-ledende klasse blev allerede tidligt udsat for kritik, hvorimod videnskabens utopiske perspektiver blev skattet højt snarere end afvist som forstyrrende, uopnåelige drømme. Dette taler i anarkismens favør, nu hvor den historiske materialisme synes mere vaklende end nogensinde før.

– Enkelte prominente anarkister, såsom Lev Tolstoj og Gustav Landauer, forstod i hvert fald behovet for en ”åndelig revolution”. Ikke for at svælge i hokus-pokus, men for at fremhæve nødvendigheden af at forandre den menneskelige sjæl for at forandre verden.

– Anarkismens forbehold over for den historiske materialisme har ofte afstedkommet marxistiske beskyldninger om at den skulle være ”voluntaristisk” – det vil sige for at tro på, at revolutionære processer er afhængige af, at folk vælger (har viljen, *voluntas*, til) at støtte dem. Marxister anser dette for at være en overfladisk tilgang, og insisterer på, at de økonomiske realiteter er bestemmende for den enkeltes bevidsthed og dermed den enkeltes kapacitet til politisk handling. Det er anarkisterne, der har ret. Social forandring kommer fra folk, der ønsker og vælger social forandring.

– I værker skrevet af anarkister fra sidste del af det tyvende århundrede, for eksempel af Murray Bookchin, Paul Feyerabend og de problematiske anarko-primitivister, er tilliden til teknologien blevet udfordret på en måde, som den marxistiske teori ikke har evnet at stå mål med. I en tid, hvor teknologiens rolle i de samfundsmæssige og økologiske kriser, vi står over for, bliver stadig tydeligere, er det umuligt ikke at give anarkisterne æren for det.

– Anarkisten er den permanente kritiker. Med en stærk skepsis over for totalitære ideologier og personkulturer har anarkister altid hurtigt kunnet påpege fejl ved politiske bevægelser. Selv om dette har problematiske konnotationer – fra at være en pestilens til indimellem at hindre kollektiv organisering – er det også nødvendigt for at undgå, at magtrelationer bliver fastlåste og dogmatiske.

– Anarkismens ”præfigurative”³ politik giver den en stærk praktisk kant, der muliggør forandringer i hverdagslivet, som kun få andre politiske ideologier har været i stand til at frembringe.

– Anarkismens fokus på mangfoldighed fører til talrige former for politisk intervention. Hvad kreativitet og innovation angår, overgår anarkismen let den marxistiske venstrefløj.

Anarkisme og revolution

Anarkismens allerstørste svaghed er manglen på et brugbart begreb om revolution i betydningen ”en radikal omfordeling af magt og rigdom”. Det er især slående i betragtning af anarkismens revolutionære krav. At distancere sig selv fra ”reformistiske”, ”liberale” og ”moderate” kræfter er en integreret del af den anarkistiske identitet.

Uden for krigstid er der aldrig blevet etableret anarkistiske samfund af betydelig størrelse. Ingen af dem har været i mere end et par år. Anarkister giver rutinemæssigt de kapitalistiske lakajers grusomhed og marxisternes tilbøjelighed til at falde dem i ryggen skylden for dette. Der gemmer sig et gran af sandhed i begge antagelser, men det er ikke en dækkende forklaring på anarkismens sølle revolutionære resultater. En afgørende faktor er, at anarkisterne – af gode og ærefulde grunde – afviser at indtage den rolle, de fleste revolutioner kræver. Friedrich Engels’ ofte citerede ord er sande: ”Har disse herrer aldrig set en revolution? En revolution er afgjort det mest autoritære, der findes; den er en handling, hvorved den ene del af befolkningen påtvinger den anden sin vilje ved hjælp af geværer, bajonetter og kanoner, altså de mest autoritære midler, man kan tænke sig.” Anarkisterne har ikke givet fyldestgørende svar på dette dilemma. Man har gjort forsøg, men ingen af dem er overbevisende. De mest betydningsfulde svar kan opsummeres som følger:

a. En ”melde-sig-ud”-tilgang, der opnåede sin stærkeste teoretiske støtte i Gustav Landauers bosættelsessteorier. Landauer foreslog at opbygge et anarkistisk samfund gennem autonome landbrugsfællesskaber og kooperativer frem for at angribe staten. Det er en smuk idé, men radikale kommuner er kommet og gået i snart 150 år uden nogensinde at have udgjort en væsentlig trussel mod kapitalismen og statsmagten. Så snart de har været til gene, er de enten blevet knust eller integreret i det kapitalistiske marked. I de seneste årtier har

³ Præfiguration er det anarkistiske princip om at indrette sin praksis, så den afspejler de idealer, man ønsker at basere et ideelt samfund på [udgivers note].

kommercialiseringen af ”alternative kulturer” været et slående eksempel på det sidste.

b. En ”radikal reformistisk”-tilgang, hvor folk taler om en ”revolution i flere stadier” eller om revolution mere som en ”proces” end et ”brud”. Det, der gemmer sig bag den slags formuleringer, er sædvanligvis ikke meget andet end en almindelig reformistisk tilgang krydret med radikal retorik. Den burde ikke bekymre os ret meget.

c. En ”insurrektionistisk”⁴ tilgang, der ændrer forståelsen af begrebet revolution fra at være en strukturel forandring til at være en lyksalig selvstændiggørelse. Der er ikke noget galt med oprør. De åbenbarer sociale modsætninger, de vender for en tid magtrelationer på hovedet, de inspirerer og meget andet. Men de ændrer ikke på samfundets grundlæggende magtstrukturer; og hvis de bidrager til skabelsen af et magttomrum, kan det blive overtaget af reaktionære kræfter, hvis ikke radikale modstrukturer er på plads. Selv om oprør kan være vigtige elementer i en revolution, vil forvekslingen af dem med selve revolutionen være som at forveksle et dommerkast i en fodbold- eller ishockeykamp med kampen som helhed.

d. En ”sammenbruds”-tilgang, der på forhånd betragter ethvert forsøg på at ændre den gældende verdensorden som formålsløst, da kun katastrofale hændelser kan og vil føre til dens endeligt. Ifølge denne logik betyder anarkistisk aktivisme, at man forbereder sig på katastrofen for at kunne erstatte de faldende magtstrukturer (”civilisationen”) med små og uafhængige, anarkistiske samfund. Det overordnede problem med dette scenarie er, at fraværet af enhver anden mekanisme end brugen af magt gør, at kun anvendelse af magt står tilbage, når det kommer til de uundgåelige sociale konflikter, et sådant sammenbrud medfører. Med andre ord glider sammenbrud nemt over i socialdarwinisme. Og selv hvis det ikke gør, skaber forventningen om et sammenbrud ikke noget godt grundlag for stabil politisk handling. Det er meget farligt – for at sige det mildt – at gøre sig til fortalere for ikke længere at prøve på at ændre på den gældende orden, blot fordi den alligevel snart vil bryde sammen. For hvad nu, hvis det ikke sker? At gøre defaitisme til en dyd hjælper os ikke.

Den kendsgerning, at anarkismen ikke har nogen levedygtig revolutionsteori, miskrediterer den ikke, og gør den heller ikke ubetydelig. Rent faktisk rækker anarkismens historiske indflydelse langt ud over, hvad selv de fleste anarkister antager. Anarkismen har altid været en vigtig motor i de sociale forandringer, der har fundet og finder sted. Otte-timers-arbejdsdagen, ytringsfriheden, antimilitarismen, retten til abort, LGBTQ-frigørelse, antiautoritær pædagogik, veganisme osv. I sin tid blev disse kampe i væsentlig grad ført an af anarkister. Det er bare påfaldende, at ingen af kampene viste sig at være revolutionære. I

⁴ Insurrektionisme er en revolutionær retning, der modsætter sig faglig og formel organisering og sætter sin lid til at vække folk til revolution gennem avantgardistisk dådspropaganda – spektakulære angreb på det bestående systems institutioner [udgivers note].

stedet er de fleste blevet integreret i udviklingen af den kapitalistiske nationalstat.

Anarkister er nødt til at være ærlige. Enten indrømmer de at være reformister med en revolutionær kant (og det er der ikke noget galt i, hvis det gøres klart), eller også arbejder de på rent faktisk at skabe et revolutionært perspektiv. Det er flovt at føre sig frem på revolutionær vis og afvise "reformistisk"/"liberal"/"midtsøgende" politik, hvis din egen politik ikke er mere revolutionær end NGO'ernes, de religiøse gruppers eller velgørenhedsorganisationernes politik.

Anarkismens problemer i dag

Revolutionsproblemet har hjemsøgt anarkismen fra første færd. Andre problemer er opstået blot for at gå i sig selv igen alt efter de historiske omstændigheder og bevægelsens tilstand. Her er de vigtigste problemstillinger, vi kan konstatere i dag.

– Der er en uheldig følelse af moralsk overlegenhed, som ofte overskygger det politiske arbejde. Det underliggende problem synes at være, at to motivationer overlapper hinanden, når folk bliver aktive i anarkistiske kredse. Den ene motivation er, at man ønsker at forandre verden; den anden er, at man ønsker at være bedre end gennemsnittet. Det sidste fører let til selvmarginalisering, da enhver følelse af moralsk overlegenhed afhænger af at tilhøre de udvalgte få frem for at være en del af massen. Når denne følelse bliver fremherskende, bliver ens identitet vigtigere end ens handlinger, og fremhævelsen af andres personlige begrænsninger bliver vigtigere end mulighederne for politisk forandring. Ironisk nok er dem, der først og fremmest rammes, at finde inden for egne rækker snarere end hos fjenden, ifølge den sølle devise: "Kan du ikke ramme dem, du burde ramme, så gå efter dem, der er inden for dine nævers rækkevidde." Kombinationen af, at man fordømmer udenforstående og samtidig konkurrerer med insidere i moralsk overlegenhed, er uforenelig med enhver bevægelse, der påberåber sig revolutionær integritet.

– Den anarkistiske bevægelse er, i store træk, en subkultur. Subkulturer er skønne. De tilbyder et helle til mennesker (tilmed nogle gange et som kan redde liv), de hjælper med at bevare viden om aktivisme, de giver plads til eksperimenter og så videre. Men dissens er ikke revolution. Så hvis politik reduceres til subkultur, bliver den revolutionære retorik tom og fremmedgørende. Folk hader det, og fuck det, men hvad fører det med sig?

– Standardtilstanden (stemningen) i mange anarkistiske kredse spænder fra gnaven til direkte ubehøvlet. Til tider er vores påståede mikrokosmos af en befriet verden blandt de mest uindbydende steder, man kan forestille sig; mørke, beskidte og fulde af folk, der forveksler uvenlighed med oprør. At du opfører dig som et røvhul, gør dig ikke mere radikal – det gør dig bare til et røvhul. Desværre kendetegnes også interne diskussioner af aggressivitet. Debattrådene i nogle anarkistiske online-fora er et af de sikreste midler til at skræmme folk væk fra anarkismen for altid. En radikal tilgang til konflikt er kendetegnet ved åbenhed og selvkritik, ikke anonym snerren.

– På trods af den teoretiske omfavnelser af individualitet og mangfoldighed er mange anarkistiske miljøer frygtelig ens. En almindelig kaffebar på en hvilken som helst hovedgade tiltrækker en større variation af mennesker end de fleste anarkistiske samlingssteder. Der er historiske grunde til, at det er sådan, men helt grundlæggende er den anarkistiske kultur, hvad angår sprogbrug, fremtræden og sociale koder simpelthen ret ensartet. Hvor anarkistiske er miljøer, hvor folk føler sig uvelkomne på grund af måden, de går klædt, det, de spiser eller lytter til?

– Der er i anarkistiske kredse et afgørende skel mellem de aktivister, der er imod uretfærdighed, og de aktivister, der oplever uretfærdighed. Alle aktivister er nødt til at arbejde sammen for faktisk at forandre noget som helst, men man er nødt til at tage højde for de forskellige bevæggrunde. Hvor folk, der følger et kald til at missionere, har en tendens til at være ret ideologiske, er folk, der er påvirket af uretfærdighed, ofte mere pragmatiske. Hvis der ikke tages højde for denne forskel, vil folk glide fra hinanden. I værste fald vil kun ideologerne stå tilbage med abstrakte diskussioner om personlige identiteter eller acceptabelt sprogbrug, idet de bilder sig ind at udgøre avantgarden inden for radikal politik, mens enhver forbindelse til jordnært, politisk arbejde går tabt. Så bliver radikal politik primært en intellektuel øvelse, der så godt som intet siger om dens fortaleres kvaliteter som dedikerede og pålidelige kammerater.

– Begreberne “frie rum” og “trygge rum” (“safe spaces”) bliver ofte blandet sammen. I den verden, vi lever i, er der et behov for trygge rum – rum, hvor folk kan regne med at finde omsorg og beskyttelse. Men det er steder, der opfylder et bestemt formål. De trygge rum er ikke de frie rum, vi forsøger at etablere, dvs. rum, hvor folk kan sige, hvad der ligger dem på sinde, engagere sig i debatter og i fællesskab løse de problemer, der viser sig i løbet af processen. Det, der på længere sigt skaber sikkerhed for folk, er den kollektive evne til at forhandle grænser. Fuldstændig sikkerhed er en umulighed. Sårbarheder, misforståelser og irritationsmomenter er en del af det sociale liv og vil end ikke forsvinde i selv de mest anarkistiske samfund.

– Idéen om, at enhver bør have lov til at gøre alt, forveksles med idéen om, at alle evner at gøre alt. Erfarne aktivisters videregivelse af færdigheder eller

overdragelse af viden afvises med foragt. Det fører til, at man falder i de samme faldgruber, og at den dybe tallerken opfindes igen og igen.

– Inden for den anarkistiske bevægelse finder man en næsten fuldstændig mangel på vision og strategisk orientering. Endvidere er de organisatoriske strukturer i krise. Spontanitet, affinitygruppe-modellen og en romantiseret forståelse af mangfoldighed er blevet fremherskende. Alle disse begreber er gennemhullet af fejl. De eneste langtidsholdbare fællesskaber, de muliggør, består af en håndfuld venner, hvilket er et utilstrækkeligt grundlag for den organisering, der kræves for at opnå større forandring. Det overordnede svar på dette problem fra den anarkistiske bevægelse, og især fra platformismen⁵, undervurderer vigtigheden af individuelt ansvar, hvilket fører til en forveksling af formalitet med effektivitet (vi vender tilbage til dette i sidste kapitel).

Hvad bør der gøres?

Den anarkistiske subkultur er udbredt. Den nyder godt af en solid infrastruktur og en stadig strøm af nye frivillige (omend med en høj udskiftning). Den har nemt ved at opretholde sig selv, den tilbyder et identitetspolitisk tilflugtssted for folk, der afviser ”mainstream”, ”borgerlig” og ”heteronormativ” kultur, og den har alle de fordele, som subkulturer har (se ovenfor). Anarkismen frembringer også indflydelsesrige idéer, inspirerende former for social interaktion og en livlig protestkultur. Alt dette udgør en spændende politisk legeplads og bekræfter anarkismens relevans i hverdagen. Så hvis manglen på et revolutionært perspektiv ikke generede os, så var der ikke meget at være bekymret for. Subkulturen er ikke truet af de problemer, der er anført ovenfor. Men hvis vi mener, at det at opgive et revolutionært perspektiv er for stort et offer (og hvis vi ikke ønsker at miste anarkistiske kammerater med et stærkt revolutionært engagement til ortodoks marxisme), er vi nødt til at gøre udviklingen af et sådan perspektiv muligt. Her er nogle forslag:

1. Anarkister er nødt til at være tydelige om, hvad de ønsker, og ærlige om, hvad de kan.
2. Viljen til at forandre samfundet må og skal være vigtigere end at promovere ens identitet som frelst venstre-radikal.
3. Anarkister er nødt til at tale til folk på en sådan måde, at dem, der ikke er en del af et indviet miljø, er i stand til at forstå det. Sproget er under konstant

⁵ Platformismen er en anarkistisk retning, der understreger behovet for organiseringer, der kan udbrede anarkistiske idéer i arbejderklassen gennem ideologisk og taktisk enhed, kollektivt ansvar og føderalisme. [udgivers note]

forandring, og problematiske udtryk skal udfordres, men anarkistiske diskussioner er nødt til at være engagerende, ikke fremmedgørende.

4. Vi har behov for visioner. I modsætning til, hvad der er blevet et mantra for mange anarkister, er visioner ikke planer, som skal diktere folks adfærd. Anarkistiske visioner skitserer simpelthen konkrete idéer om, hvad det er, anarkister vil. Hvis ikke disse idéer konkretiseres, vil folk uden for de anarkistiske kredse skide på, hvad anarkister har at sige. Det er ikke nok hele tiden at foregribe. På et tidspunkt er vi nødt til at begribe.

5. Strategi er blevet fejltolket som en rigid, aktivistisk handlingsplan. At udvikle en strategi betyder ganske enkelt at komme med forslag til, hvordan man opnår det, man ønsker at opnå. Hvis man opgiver at gøre det, så opgiver man at arbejde revolutionært.

6. Der er ingen modsætning mellem at opbygge autonome strukturer og blande sig i den dominerende orden. Det er en falsk konflikt, der er unødvendig og skadelig. Det samme gør sig gældende for den påståede konflikt mellem personlig praksis ("livsstil") og kollektiv organisering. Den ene styrker den anden.

7. Vi er nødt til at ændre vores værdisæt. Så længe vi ønsker os alle de ting, der produceres, vil vi ikke være i stand til at neddrogse det politiske og økonomiske system til et niveau, der både er økologisk og socialt holdbart.

8. Teknologikritik er en vigtig del af en revolutionær bevægelse. Teknologi gør folk afhængige af systemer, de ikke har kontrol over, og som kræver en så kompleks social organisation, at den er umulig at opretholde på græsrodsniveau. Vi er nødt til at afvise atomkraft og andre påståede velsignelser, der blot holder jordkloden og mennesker som gidsler, betvivle stadig fremgang som et uundværligt middel til at gøre verden til et bedre sted, granske rationalisme og videnskab og fokusere på fællesskaber i mindre skala.

9. Hvis man spørger anarkister, hvorfor de fokuserer mere på visse kampe end andre, er det mest almindelige svar, at "alle kampe er vigtige". Men det besvarer ikke spørgsmålet. Sagen er ikke, hvorvidt alle kampe er vigtige (for det er de selvfølgelig), men hvorfor vi prioriterer nogle kampe frem for andre. Ja, subjektive faktorer spiller en rolle: Man fokuserer på de kampe, der betyder mest for én, eller som man føler sig mest kompetent til. Men alligevel er det sådan, at hvis vi skal kunne gøre krav på at være revolutionære, er vi også nødt til at udpege de kampe, der revolutionært set er mest lovende. En aktuel moralsk hastesag er ikke nødvendigvis sammenfaldende med et revolutionært potentiale. De fleste kampe er ikke revolutionære i sig selv – de skal gøres revolutionære gennem konkrete koblinger til revolutionær politik.

10. Omfavnelsen af diversitet har altid været en af anarkismens styrker, men det må ikke blive en undskyldning for at forsømme analyser. Enhver form for nonsens kan retfærdiggøres med "diversitetens nødvendighed", som om det var

en fribillet til at gøre, hvad man nu har lyst til. For eksempel er ikke enhver taktik lige brugbar til enhver tid. De skal udvælges i forhold til de konkrete muligheder og den specifikke situation, man står i. Hvad ønsker vi? Hvem er med? Hvad kan reelt gøres? Hvilke midler har vi? Diversitet er en god ting, når det betyder åbenhed, fleksibilitet og en række forskellige muligheder. Men hvis det fejres som en dyd i sig selv, bliver radikal politik ligesom neoliberal shopping: Man vælger bare det, der pirrer fantasien.

11. Åbne diskussioner er vigtige for både et frugtbart, intellektuelt miljø og frigørelsesprocesserne. Når folk siger eller gør ting, andre opfatter som problematiske, så skal de inddrages i diskussionen frem for at blive skældt ud, straffet eller gjort tavse.

12. Mærkater er et no-go for mange anarkister. "Hvad du kalder dig selv, er ikke vigtigt – det vigtige er det, du gør". Umiddelbart lyder det ganske overbevisende. Men mærkater er bare ord, man sætter på tingene som et redskab til kommunikation, og når vi kommunikerer må vi sætte vores lid til forenklinger. Når vi sætter mærkater på indholdet af vores politik, gør vi det muligt for andre – venner og fjender – at danne sig et indtryk af, hvad vi står for. Det er sådan vi opbygger fællesskaber og solidaritet. Der ville aldrig have eksisteret en "kommunistisk trussel", hvis ikke der havde været et ord for den. Det er vigtigt for en social bevægelse af ligesindede at have et fælles navn.

13. Vi har brug for at opbygge organisationer, der er åbenlyst anarkistiske af beskaffenhed, men som samtidig er i stand til at spille en rolle inden for bredere sociale bevægelser og foreninger (fagforeninger, lejerorganisationer, forbrugergrupper, sportsklubber osv.). Anarkistiske organisationer skal kunne tilbyde et netværk for diskussioner, fælles handling og gensidig støtte. Selv om dette kræver en vis grad af formalitet, må formalitet ikke forveksles med effektivitet. Effektivitet beror altid på de enkelte medlemmers individuelle kvaliteter, det vil sige ansvarsbevidsthed, troværdighed og redelighed. Det er derfor platformisme ikke er svaret på krisen inden for anarkistisk organisering. Vi har brug for noget mere tilpasningsdygtigt.

14. Det skal tages alvorligt, at individuelle kvaliteter betyder noget. Hvis vi afviser oppefra-og-ned-fremgangsmåden til at sikre, at tingene bliver gjort, så må folk være forpligtede på at gøre dem selv. Men den anarkistiske virkelighed ser langt fra sådan ud. Mange anarkister gør kun ting, når de føler sig "inspirerede"; mange har alle mulige meninger om, hvad andre burde gøre, uden nogensinde selv at gøre noget; mange er utroværdige og uansvarlige, og de elsker at stemple dem, der kalder dem ud for deres opførsel, som "autoritære"; mange bruger møder til selvoptaget vrøvl frem for fornuftig beslutningstagen. Hvis disse tendenser tager overhånd, er der ikke noget håb for, at anarkismen nogensinde skal blive en revolutionær bevægelse.

15. Der er behov for at danne en ny syntese inden for anarkismen. Folk med forskelligt fokus – arbejdspladsen, patriarkatet, militarismen osv. – er nødt til at arbejde sammen, forene sig om fælles principper og enes om en fælles strategi, hvori deres forskellige taktikker kan koordineres på den mest fordelagtige måde. Særkrav på at repræsentere det anarkistiske skader alle, også den respektive gruppe.

16. Anarkister er nødt til at erkende den anarkistiske politiks begrænsninger. Alt efter en konkret kamps mål kan en socialdemokratisk eller leninistisk tilgang være mere dækkende. At forsvare velfærdsstaten er en reformistisk kamp, og hvis der er anarkister, der mener, at den er det værd, kan de måske opnå en større effekt som udenomsparlamentariske støttetropper for socialdemokratiske bestræbelser. På samme måde kan indiske bønder anse en langvarig folkekrig – og dermed leninisme i den maoistiske variant – som det mest lovende svar på den statsundertrykkelse, de står over for. Hvis anarkister ønsker at støtte disse bønder, bliver de nødt til at gøre ideologiske indrømmelser. Sekterismen inden for venstrefløjnen må og skal forsvinde, og anarkister bliver nødt til at gøre deres del.

17. Mange anarkister forbinder udelukkende kadre med leninistisk politik. Dette er uheldigt. I bund og grund er en kadre bare en fuldtidsaktivist, og der er forskel på en fuldtidsaktivist og en weekend-aktivist. Kadre har ikke krav på privilegier, men man er nødt til at anerkende deres erfaringer og deres dedikation. Ikke for deres egen skyld, men for bevægelsens skyld. Kadre er også nødt til at forberede sig til revolutionære situationer, og manglen på det har været en af anarkismens største, historiske svagheder.

18. Det skader den anarkistiske bevægelse at blive ved med hårdnakket at undgå diskussioner om lederskab. I sociale grupper er der altid ledere, hvad enten man bruger begrebet eller ej. Det er kun, hvis dét anerkendes, at man kan holde lederskabets autoritære og undertrykkende aspekter i skak. Ellers vil disse virke på uigennemskuelige og uredelige måder, hvilket er typisk for mange anarkistgrupper.

19. Vi må være opmærksomme på anarkismens oprindelse. Anarkismen har ikke monopol på antiautoritær tænkning. Den findes i forskellige varianter og former på tværs af kulturer og tidsaldre. Dog er anarkismen som selverklæret politisk bevægelse et produkt af Europas socioøkonomiske forhold i det nittende århundrede. Deraf følger kulturelle implikationer, der kendetegner bevægelsen helt frem til i dag, og som forhindrer den i at opnå den udbredelse, de fleste anarkister ønsker, den skal opnå. Løsningen er ikke at erklære, at alle antiautoritære strømninger grundlæggende er "anarkistiske" (hvilket i værste tilfælde er en form for kolonial overtagelse; hvis folk vælger ikke at bruge begrebet "anarkisme" om deres politik, er der nok en årsag). For anarkister er

løsningen snarere at vise, at de er værdifulde samarbejdspartnere i den globale kamp for befrielse.

20. Såkaldt alliance-politik kan fungere som et vejledende princip for anarkister, der er involveret i kampe anført af andre, men det er nødvendigt, at begrebet forstås rigtigt. Det er selvfornægtelse tankeløst at sige ja til, hvad en eller anden anden kræver af en, og det har ikke noget med radikalisme at gøre. Derudover er der ingen individer eller grupper, der nogensinde repræsenterer en hel samfundsgruppe. Så vi kan aldrig unddrage os vores individuelle ansvar for at tage beslutninger ved at henvise til andres autoritet. Vi er nødt til at kunne stå inde for de beslutninger, vi tager. Det kan være påkrævet at acceptere andres lederskab i kamp, men vi er altid nødt til kritisk at engagere os med dem for i fællesskab at skabe fremdrift i kampen.

21. Vi er nødt til at tage nogle alvorlige diskussioner om den væbnede kamps muligheder og umuligheder; ikke som en barnlig romantisering af optøjer eller kriminalitet, men for at undersøge, hvordan magten fordeles og opretholdes, og hvordan den kan udfordres med militans, hvilket vil blive nødvendigt i de fleste tilfælde af omfattende sociale konflikter. Derudover kan vi – hvis vi virkelig mener det alvorligt med revolutionen – ikke gøre hæren og politiet til den evige fjende. Så godt som alle revolutioner har beroet på at få dele af hæren og politiet over på egen side, og guerillagrupperes militære muligheder formindskes drastisk i en tid med højteknologisk krigsførelse. Det er en virkelighed, vi er nødt til at forholde os til, uanset hvor ubehagelig den er.

22. Vi er nødt til at genoverveje økonomisk compensation. DIY-kulturen er formidabel i forhold til at bevare uafhængighed, vække kreativitet og opdyrke opfindsomhed. Men når grænsen til selvudnyttelse overskrides, er det næsten udelukkende folk fra middelklassen (fortrinsvis mænd, fortrinsvis hvide), som står tilbage.

23. Der er ingen mening i at jage revolutionen for revolutionens egen skyld. Det eneste, der kan retfærdiggøre en revolution, er, at den gør menneskers liv bedre. Dette må afspejles i alt det, de revolutionære gør.